

**ВАРІАНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИБОРЧИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО
ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ НА МІСЦЕВИХ ВИБОРАХ В УКРАЇНІ**

Аналізується проблема забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб на місцевих виборах в Україні. Акцентується на можливих варіантах політики щодо вирішення питання участі внутрішньо переміщених осіб у місцевих виборах в Україні.

Ключові слова : внутрішньо переміщені особи, вимушені переселенці, місцеві вибори.

Після вторгнення Російської Федерації на територію України та анексії Кримського півострова, початку воєнних дій в окремих районах Донецької та Луганської областей виникла група людей, яких в нормативно-правових актах називають «внутрішньо переміщені особи» (далі – ВПО). Перед державою постали питання, які пов'язані із політичною соціалізацією ВПО. Одним з таких є проблема забезпечення виборчих прав ВПО на місцевих виборах в Україні. Тому аналіз цього питання видається важливим, зокрема з огляду на пошук альтернатив вирішення даної проблеми.

Вимушені переселенці для України – явище нове, тому в науковій літературі ще не достатньо досліджене. Проте науковцями вже опубліковано низку наукових статей, які присвячені даній проблематиці. Більшість дослідників засереджує увагу на політичних аспектах соціалізації ВПО.

Метою статті є з'ясування сутності чинної політики держави щодо врегулювання проблеми забезпечення виборчих прав ВПО на місцевих виборах в Україні, можливих альтернатив вирішення даного питання та політико-правового механізму втілення одного з варіантів на практиці.

Вихідним для дослідження проблеми є розуміння значення поняття «внутрішньо переміщена особа». Згідно з Керівними принципами ООН щодо внутрішнього переміщення (далі – Керівні принципи), внутрішньо переміщені особи – це особи або групи осіб, які були вимушені залишити свої оселі або звичні місця проживання з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини або спричинених людською діяльністю катастроф, і не перетинали міжнародно визнаних кордонів держав[4]. Визначення даного терміну міститься в нормативно-правових документах України, зокрема у прийнятому в 2014 році Верховною Радою України Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»: «Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру»[2].

Досліджуючи категорію «внутрішньо переміщена особа», спостерігаємо ситуацію ототожнення та підміни таких понять, як «переселенець», «внутрішньо переміщена особа, а також родовидових – «біженець», «мігрант». Тому потрібно брати до уваги чинне законодавство. Водночас слід зазначити, що законодавець ототожнює поняття

«внутрішньо переміщена особа» і «переселенець». Так, наприклад, у ч. 1 ст. 15 визначено, що «фінансове забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб за рахунок бюджетних коштів здійснюється відповідно до бюджетного законодавства. Заходи щодо забезпечення прийому, проїзду, розміщення та облаштування вимушених переселенців є видатковими зобов'язаннями України та органів місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції щодо забезпечення соціальних прав і гарантій громадян України»[2].

Забезпечення виборчих прав ВПО є одним з ряду питань, які постали перед органами державної влади і вимагають якнайшвидшого вирішення.

Міжнародні стандарти у сфері забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб прямо забороняють дискримінацію чи інші форми обмежень прав та свобод ВПО. Зокрема, згідно з принципом 22 Керівних принципів, ВПО – незалежно від того, чи перебувають вони у таборах для внутрішньо переміщених осіб, чи поза межами таких таборів – не повинні зазнавати дискримінації, зумовленої їхнім переміщенням, в процесі реалізації права на свободу думки та совісті, вираження поглядів й переконань, права на здійснення підприємницької діяльності, права на працю, права на свободу об'єднань, на участь в управлінні місцевими справами, права голосу та права на участь в управлінні державними та публічними справами, права на спілкування мовою, як вони розуміють. Аналогічний підхід відображено й у статті 38 Конституції України, згідно з якою всі громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Крім того, статтею 24 Основного Закону України передбачено, що всі громадяни України (незалежно від того, чи належать вони до ВПО) мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом[6].

З 2014 року в Україні було закладено важливі інституційні та нормативно-правові засади щодо забезпечення прав і свобод ВПО, зокрема створено Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України. В контексті політичної соціалізації ВПО органами влади проведено роз'яснювальну роботу та забезпечено умови для участі ВПО у голосуванні на виборах Президента України 25 травня 2014 року, народних депутатів України 26 жовтня того ж року. У місцевих виборах 25 жовтня 2015 року вони участі не брали, оскільки – тимчасово зареєстровані і не є членами територіальних громад. Це стосується й проведених у 2016-2017 роках виборів в об'єднаних територіальних громадах.

Що стосується місцевих виборів, то, як вже зазначалось вище, через неможливість зміни місця голосування без зміни виборчої адреси ВПО не брали участі у місцевих виборах 2015 року (за окремими винятками, коли їм було дозволено проголосувати на підставі судових рішень) і (за умови збереження чинного нормативно-правового регулювання прав ВПО на участь у виборах) не братимуть і надалі.

За даними Міністерства соціальної політики України станом на 4 червня 2018 року взято на облік 1 509 340 переселенців з Донбасу і Криму[8]. На практиці ВПО не можуть реалізувати належним чином своє право на участь в місцевих виборах. Основні труднощі в реалізації права голосу на місцевих виборах зумовлені положеннями чинного законодавства, які визначають критерії наявності або відсутності права голосу на виборах, поняття виборчої адреси та порядку зміни місця голосування без зміни виборчої адреси.

В українському законодавстві виникла правова колізія. У нормах Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» ідеться про необхідність забезпечення виборчого права громадян, які змушені були переселитися в

зв'язку з війною на Донбасі та окупацією Криму. Зокрема, у ст. 8 Закону йдеться про те, що внутрішньо переміщена особа «реалізує своє право голосу на місцевих виборах шляхом зміни місця голосування без зміни виборчої адреси».

Водночас у вересні 2015 р. набрав чинності новий Закон України «Про місцеві вибори», у якому законодавці не передбачили можливості голосування внутрішньо переміщених осіб, оскільки вони перебувають за межами населеного пункту, у якому прописані[3].

Відповідно до чинного законодавства вибори в органи місцевого самоврядування відрізняються від президентських і парламентських виборів тим, що місцеву владу обирає місцева громада, тобто громадяни, які постійно проживають на території, на якій проводяться вибори. Тобто місцеві вибори – це вибори, де територіальні громади обирають свою владу. Виникає питання, чи можна вважати ВПО повноцінними членами тієї чи іншої територіальної громади[7].

Питання участі ВПО в місцевих виборах не вирішується протягом чотирьох років. ВПО розподілені по областях України не рівномірно. Найбільш зручним, а тому і «популярним» місцем для реєстрації ВПО з тимчасово окупованих територій є підконтрольні Україні частина Донецької і Луганської областей. Значну кількість людей, які втекли від війни прийняла Харківська область. Популярність у переселенців має столиця України – м. Київ. У число регіонів, які прийняли найбільшу кількість переселенців, входять також Запорізька, Дніпропетровська області. У західній частині України найбільше внутрішньо переміщених осіб приймає Львівська область. Відповідно до цього в окремих районах, областях ВПО можуть впливати на результати виборів до органів місцевого самоврядування, відповідно на політику органів місцевої влади також.

Позбавлення виборчих прав дискримінує переселенців й суперечить стандартам міжнародного права, Конституції, законам України. Проте під час пошуку шляхів врегулювання цього спірного питання необхідно враховувати той факт, що не є можливим надання певних привілеїв вимушеним переселенцям стосовно інших членів територіальних громад, які також не можуть голосувати на місцевих виборах. На місцевих виборах не голосують трудові мігранти (причому йдеться не тільки про тих, хто за кордоном, а й про тих, які просто проживають в іншому населеному пункті України), військовослужбовці, люди без реєстрації через відсутність житла чи з релігійних переконань, а також люди, які багато років проживають в одній громаді, але зареєстровані в іншій.

З метою забезпечення політичних прав ВПО, на розгляд Верховної Ради України було подано низку законопроектів, які передбачають внесення змін до Закону України «Про Державний реєстр виборців», положень законів про вибори та суміжного законодавства, та які спрямовано на усунення існуючих перешкод у реалізації права ВПО на участь в управлінні публічними справами.

Так, у 2015 році групами народних депутатів України було зареєстровано три проекти законів, спрямованих на забезпечення участі ВПО у загальнодержавних та/або місцевих виборах: проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про місцеві вибори» № 2501а від 12 серпня 2015 року (внесений народними депутатами України Бондарем В.В., Хомутинніком В.Ю.)[9]; проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб» № 2501а-1 від 21 серпня 2015 року (внесений народними депутатами України Тарутою С.О., Веселовою Н.В. та іншими)[11]; проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб» № 2501а-2 від 26 серпня 2015 року (внесений народними депутатами України Львовичкою Ю.В., Добкіним М.М. та

іншими)[10]. Ці законопроекти не передбачали єдиного підходу до врегулювання проблем, пов'язаних із забезпеченням участі ВПО у виборах.

Проектом закону № 2501а пропонувалось визначати місце проживання ВПО за довідками про взяття ВПО на облік, а також дозволити ВПО змінювати на місцевих виборах місце голосування без зміни виборчої адреси. Такий підхід не передбачав вирішення проблеми нерівності ВПО та інших категорій виборців під час реалізації права голосу на парламентських виборах, породжував проблему нерівності ВПО та інших категорій громадян на місцевих виборах (наприклад, на відміну від ВПО, трудові мігранти за законопроектом не могли скористатись можливістю зміни місця голосування без зміни виборчої адреси). Оскільки зміна місця голосування здійснюється лише у період виборчого процесу з відповідних виборів, ВПО (у разі прийняття законопроекту як закону) були б вимушені постійно змінювати місце голосування на кожних виборах, які проводилися б у межах територій їхнього фактичного проживання. Крім того, згідно з чинним законодавством зміна місця голосування без зміни виборчої адреси допускається не пізніше ніж за 5 днів до дня голосування. Відповідно постійні зміни ВПО адрес свого фактичного проживання практично до дня виборів посилювали б функціональне навантаження на органи ведення Державного реєстру виборців та породжувало б ризики зловживань, у тому числі багаторазового голосування на виборчих дільницях, а також т.зв. «виборчого туризму», тобто організованого переміщення виборців у день голосування для забезпечення підтримки певного кандидата чи партії на виборах. Із законопроекту також прямо випливало, що участь у голосуванні на місцевих виборах могли взяти лише ті ВПО, які отримали довідки про взяття їх на облік. Між тим далеко не всі ВПО отримали такі довідки, що ускладнило б реалізацію ними свого права голосу в день голосування.

На відміну від проекту закону № 2501а, альтернативний законопроект № 2501а-1 передбачав більш комплексне врегулювання виборчих прав внутрішньо переміщених осіб. Зокрема, ВПО мали отримати можливість зареєструвати свою виборчу адресу за місцем свого фактичного проживання, зазначеного у довідці про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, і, таким чином, взяти участь у голосуванні як на загальнодержавних, так і на місцевих виборах. Заява про зміну виборчої адреси могла бути подана ВПО не пізніше ніж за 15 днів до дня голосування, і для зміни виборчої адреси до заяви мала бути додана довідка про взяття ВПО на облік. Законопроект не повною мірою забезпечував принцип рівності виборчих прав громадян, оскільки ВПО ставились у більш привілейоване становище порівняно з деякими іншими категоріями виборців, наприклад – трудовими мігрантами. Можливість зміни виборчої адреси за відносно незначний строк до дня голосування породжувала ризики «виборчого туризму» та інших зловживань. Як і за законопроектом № 2501а, проект № 2501а-1 не передбачав механізмів забезпечення виборчих прав ВПО, які не отримали довідок про взяття їх на облік.

У проекті закону № 2501а-2 пропонувалось запровадити «автоматичну» зміну виборчої адреси ВПО на підставі інформації про фактичне місце проживання ВПО, поданої до відповідних органів ведення Державного реєстру виборців територіальними підрозділами органу, що здійснює державну політику у сфері міграції. У свою чергу органи ведення Державного реєстру виборців мали повідомляти ВПО про зміну їхньої виборчої адреси на адресу фактичного проживання, зазначену в довідці про взяття внутрішньо переміщеної особи на облік, протягом двох днів після внесення змін до бази даних Державного реєстру виборців. Як інші законопроекти, цей законопроект не передбачав дієвих механізмів забезпечення виборчих прав інших категорій осіб,

виборчі адреси яких не збігались з адресами їх фактичного проживання. Одним із недоліків законопроекту є те, що він передбачав фактично примусову зміну виборчої адреси ВПО, що у разі проведення виборів в окремих районах Донецької та Луганської областей позбавило б ВПО права участі у цих виборах. Такий підхід до зміни виборчої адреси також міг зумовити ризик того, що державні органи, залучені до процесу передачі даних про ВПО (територіальні підрозділи органу, що здійснює державну політику у сфері міграції, а також органи ведення Державного реєстру виборців) могли невчасно подавати передбачену законопроектом інформацію щодо ВПО, невчасно включати її до бази даних Державного реєстру виборців або ж невчасно інформувати ВПО про зміну персональних даних у базі Реєстру, що ускладнило б реалізацію ВПО своїх виборчих прав.

Саме недоліки цих законопроектів і стали основною причиною їхнього повернення ініціаторам на доопрацювання. Натомість 19 квітня 2016 року на розгляд Верховної Ради України групою народних депутатів України (Вілкул О.Ю., Білий О.П. та ін.) було внесено проект Закону України № 4471 «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб»[12]. Згідно із законопроектом, виборчу адресу ВПО пропонується визначати за місцем їхнього фактичного проживання, зазначеним у довідці про взяття ВПО на облік. На відміну від законопроекту № 2501а-2, законопроект не передбачає автоматичної реєстрації ВПО: для зміни виборчої адреси ВПО має подати заяву, документ, що посвідчує його особу, та довідку про взяття ВПО на облік. Недоліки цього законопроекту є подібними до недоліків проекту № 2501а-1. Крім того, він містить інші недоліки, у тому числі – дозволяє ВПО змінювати свою виборчу адресу в короткі строки перед днем голосування, що може посилювати ризики зловживань під час реєстрації виборців, складнощі у реалізації права голосу окремими ВПО, а також підвищує імовірність багаторазового голосування[5].

Питання забезпечення виборчих прав ВПО на місцевих виборах в Україні залишається актуальним. При його вирішенні необхідно виходити зі змісту міжнародних стандартів у цій сфері, враховувати вимоги Конституції України та досвід проведення попередніх виборів, а також перспективи мирного врегулювання конфлікту на сході держави.

На нашу думку, враховуючи тенденції розвитку ситуації на тимчасово окупованих територіях України на даний момент, найбільш відповідним є варіант вирішення питання забезпечення виборчих прав ВПО на місцевих виборах в Україні – встановлення цензу осілості тобто умови, що обмежує коло осіб, які мають право брати участь у виборах. Вимога певний час проживати на певній території. Пропонується встановити ценз осілості – 5 років. Надання ВПО права голосу на місцевих виборах за умовою, що така особа проживає на певній території певний час – 5 років. Відповідно до цієї альтернативи політики ВПО може реалізувати своє право та взяти участь у місцевих виборах одночасно не міняючи місце своєї реєстрації, залишаючи свою прописку на тимчасово окупованих територіях та не втрачаючи статус внутрішньо переміщеної особи. Також ценз осілості виключить можливість «виборчого туризму». Реалізація даного механізму вирішення питання потребує внесення змін до чинного законодавства.

Отже, попри те, що були зроблені окремі кроки, питання участі ВПО в місцевих виборах не вирішується протягом чотирьох років та характеризується небажанням органів державної влади виробити, прийняти та застосувати на практиці механізм вирішення даного питання. Вище зазначений варіант міг би виступити однією з альтернатив вирішення даного питання та дав би змогу врегулювати питання забезпечення виборчих прав ВПО на місцевих виборах в Україні.

1. Дерев'яно С. Внутрішньо переміщені особи: проблеми політичної соціалізації в Галичині. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ipiend.gov.ua/uploads/nz/nz_87/derevianko_vnutrishnio.pdf
2. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.
3. Закон України «Про місцеві вибори» від 14 липня 2014 року. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/595-19>.
4. Керівні принципи Організації Об'єднаних Націй щодо внутрішнього переміщення. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.unhcr.org/protection/idps/43ce1cff2/guiding-principles-internal-displacement.html>.
5. Ковриженко Д. С. Пашкова Н. В. Савелій С. С. Виборчі права внутрішньо переміщених осіб: проблеми та шляхи законодавчого врегулювання. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2017_1/visnyk_1_2017_st_15.pdf.
6. Конституція України від 28 червня 1996 року. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
7. Ленгер Я. І. Виборчі права внутрішньо переміщених осіб в Україні: колізійні питання та можливі шляхи їх усунення. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://constlegalstudies.in.ua/archive/1-2016/6.pdf>.
8. Обліковано 1 509 340 переселенців, – Мінсоцполітики. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/news/15370.html>
9. Проект Закону «Про внесення змін до Закону України "Про місцеві вибори" (щодо забезпечення права голосу внутрішньо переміщеним особам)». – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56262.
10. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб» № 2501а-2 від 26 серпня 2015 року. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56295.
11. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб» № 2501а-1 від 21 серпня 2015 року. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56287.
12. Проект Закону України № 4471 «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб». – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58791.

References

1. Derevianko S. Vnutrishno peremishcheni osoby: problemy politychnoi sotsializatsii v Halychyni. – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://www.ipiend.gov.ua/uploads/nz/nz_87/derevianko_vnutrishnio.pdf
2. Zakon Ukrainy «Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib» vid 20 zhovtnia 2014 roku. – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.
3. Zakon Ukrainy «Pro mistsevi vybory» vid 14 lypnia 2014 roku. – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/595-19>.
4. Kerivni pryntsyipy Orhanizatsii Obiednanykh Natsii shchodo vnutrishnoho peremishchennia. – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.unhcr.org/protection/idps/43ce1cff2/guiding-principles-internal-displacement.html>.
5. Kovryzhenko D. S. Pashkova N. V. Savelii S. S. Vyborchy prava vnutrishno peremishchenykh osib: problemy ta shliakhy zakonodavchoho vrehuliuvannia. – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2017_1/visnyk_1_2017_st_15.pdf.
6. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 roku. – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
7. Lenher Ya. I. Vyborchy prava vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini: koliziini pyttannia ta mozhylyvi shliakhy yikh usunennia. – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://constlegalstudies.in.ua/archive/1-2016/6.pdf>.
8. Oblikovano 1 509 340 pereselentsiv, – Minsotspolityky. – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <https://www.msp.gov.ua/news/15370.html>
9. Proekt Zakonu «Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro mistsevi vybory" (shchodo zabezpechennia prava holosu vnutrishno peremishchenym osobam)». – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56262.

10. Projekt Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo zabezpechennia vyborchkykh prav vnutrishno peremishchenykh osib» № 2501a-2 vid 26 serpnia 2015 roku. – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56295.

11. Projekt Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv shchodo zabezpechennia vyborchkykh prav vnutrishno peremishchenykh osib» № 2501a-1 vid 21 serpnia 2015 roku. – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56287.

12. Projekt Zakonu Ukrainy № 4471 «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo zabezpechennia vyborchkykh prav vnutrishno peremishchenykh osib». – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58791.

The problem of provision of electoral rights internally displaced people in local elections in Ukraine is analyzed. The article focuses on possible policy options for solving the issue of participation of internally displaced people in local elections in Ukraine.

Key words: *internally displaced people, forced migrants, local elections.*

УДК 340
ББК 68.1

Вадим Габчак

«ГІБРИДНА ВІЙНА»: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ

У статті досліджено різноманітність поглядів щодо дефініції поняття «гібридна війна», розкрито складові елементи зазначеного типу ведення війни, а також продемонстровано неоднозначність і комплексність даного феномену. Здійснено концептуалізацію поняття «гібридна війна» в політологічному контексті.

Ключові слова: *війна, гібридна війна, гібридний конфлікт, міжнародне право.*

Ступінь наукової розробки проблеми. Варто зазначити, що загалом науці міжнародного права бракує розуміння поняття «гібридна війна». Важливі публікації з цієї теми були зроблені такими закордонними науковцями як Ф.Г. Хоффман, П. Мансур, М. Айшервуд, У. Мюррей, Шейн Рівс, Д.Ласік, Дж.Девіс, Р.Барнсбі, С.Шейперс, А. Демидов, та інші. Публікації по даній темі зробили також українські вчені: Г.Почепцов, М. Требін, Л. Савін, В. Власюк, Є.Магда, Я.В.Карман, Ю.Радковець, В.Рибак, І.Годоров та інші.

Мета даної статті полягає у з'ясуванні дефініції «гібридної війни» шляхом систематизації публікацій дослідників й експертів щодо даного феномену.

Виклад основного матеріалу. Визначення гібридної війни є досить складним і з теоретичної, і з практичної сторони. Відповідно до існуючих критеріїв дане поняття повинно включати, зокрема, такі елементи, як громадянську, партизанську, економічну, дипломатичну, інформаційну війни, кібервійну тощо. Науковці у своїх працях нерідко використовують це визначення з метою аналізу атак, у яких зафіксовано застосування ядерної, хімічної, біологічної зброї чи саморобних вибухових пристроїв, а також інформаційної війни. Даний термін набуває широкого застосування у ситуаціях, коли необхідно дати характеристику складній та гнучкій динаміці бойового простору, що містить у собі гнучку та швидку реакцію й до того ж, якому не складає труднощів підлаштуватися під нові умови й чинники.

Часто, різноманітні термінологічні словники подають таке тлумачення поняття гібридної війни, як от: «Гібридна війна – війна, основним інструментом якої є створення державою-агресором в державі, обраній для агресії, внутрішніх протиріч та конфліктів з подальшим їх використанням для досягнення політичних цілей агресії, які звичайно досягаються звичайною війною» [1].

Практично аналогічним за своєю сутністю, але, з іншої сторони, дещо більш об'ємним за формою є дефініювання терміну «гібридна війна» (англ. Hybrid warfare) як